

เรื่องที่ ๑

คุณค่าของวัฒนธรรมในงานทัศนศิลป์ไทย

วัฒนธรรมคืออะไร

คำว่า **"วัฒนธรรม"** พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้นิยามความหมายของวัฒนธรรมไว้ว่า วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่ทำให้เกิดความเจริญงอกงามแก่หมู่คณะแสดงว่าวัฒนธรรมมีความหมายในทางบวก เป็นความดี ความเจริญงอกงาม และหากนำมาใช้กับงานทัศนศิลป์ไทยก็จะช่วยให้งานทัศนศิลป์ไทยมีคุณค่าเป็นความเจริญงอกงาม และมีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ที่ไม่มีชาติใดเสมอเหมือน

ความหมายของทัศนศิลป์ไทย

ทัศนศิลป์ไทย   [1] หมายถึง ผลงานศิลปะที่มองเห็น ได้แก่ งานจิตรกรรมหรือการวาดภาพพระบายสี **งานประติมากรรม** หรืองานปั้น แกะสลัก และงานสถาปัตยกรรม หรืองานออกแบบก่อสร้างอาคารสถานที่ ที่มีรูปแบบเป็นศิลปะประจำชาติ สร้างสรรค์ตามคตินิยมและตามวัฒนธรรมภูมิปัญญาไทย สืบเนื่องจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

คุณค่าของวัฒนธรรมในงานจิตรกรรมไทย

งานจิตรกรรมไทย   [2] หมายถึง การเขียนภาพพระบายสีแบบไทย ได้แก่ การเขียนลวดลายไทย การระบายสี และการปิดทองในภาพเขียนเกี่ยวกับวรรณคดี พุทธประวัติ ภาพชาดก และภาพประวัติศาสตร์โดยสร้างสรรค์ลงในสมุดไทย ตกแต่งจากไม้ลั่นแล ประตุน้ำต่างและงานจิตรกรรมฝาผนัง [3] วัฒนธรรมในงานจิตรกรรมไทย แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ วัฒนธรรมด้านเนื้อหา และ วัฒนธรรมด้านการแสดงออก ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

วัฒนธรรมด้านเนื้อหา

๑. เนื้อหาเกี่ยวกับพระอดีตพุทธเจ้า

จิตรกรรมไทยตั้งแต่สมัยโบราณได้นำเอาเรื่องพระอดีตพุทธเจ้ามาแสดงเป็นภาพ โดยเขียนภาพพระพุทธรูปประทับเรียงกันในแถวแนวนอน มักเขียนให้มีหลายแถวซ้อนกันภาพเหล่าพระอดีตพระพุทธรูปเจ้าแถวบนอาจแสดงว่า เป็นพระอดีตพุทธเจ้าที่เสด็จมาตรัสรู้ก่อนโดยนับเรียงจากด้านหนึ่งของแถวตามลำดับพระองค์

จิตรกรรมไทยที่แสดงเนื้อหาดังได้กล่าวมานี้ เป็นความนิยมในสมัย **กรุงสุโขทัย** ต่อเนื่องมาในสมัยกรุงศรีอยุธยา ตอนต้นด้วยภาพพระอดีตพุทธเจ้าที่เขียนเพียงแถวเดียว ก็มีอยู่ด้วยโดยเขียนไว้ที่ส่วนบนสุดของกรุชั้นที่ ๒ ของปราสาทประธานวัดราชบูรณะ พระนครศรีอยุธยา แสดงจำนวนพระอดีตพุทธเจ้า ๒๔ พระองค์ ทุกพระองค์มีพระนามเขียนเป็นอักษรขอมกำกับอยู่ใต้ภาพ

ภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดราชบูรณะ จังหวัดสุโขทัย
ฝีมือคัดลอกเพื่ออนุรักษ์ โดย เพื่อ หริพิทักษ์

๒. เนื้อหาเกี่ยวกับนิทานชาดกและวรรณคดี

ชาดก หมายถึง เรื่องเล่าเกี่ยวกับอดีตชาติของพระพุทธเจ้า ที่พระพุทธองค์เคยบำเพ็ญ สังสมมาแต่ในอดีตชาติ ๑๐ ชาติ ซึ่งปรากฏในทศชาติชาดก โดยเฉพาะพระชาติสุดท้ายคือ พระเวสสันดรชาดกที่ทรงบำเพ็ญทานบารมี เป็นที่นิยมนำมาสร้างเป็นภาพจิตรกรรมฝาผนังกันมาก ในช่วงแรกของสมัยกรุงศรีอยุธยามีภาพแสดงเรื่องชาดกต่าง ๆ ประมาณ ๖๐ เรื่อง เขียนรวมอยู่ที่ผนังทั้งสี่ของกรุชั้นที่ ๒ ของพระปรางค์วัดราชบูรณะ พระนครศรีอยุธยาและในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ งานจิตรกรรมที่เขียนขึ้นในรัชกาลนี้ที่แตกต่างออกไปเป็นพิเศษโดยส่วนเนื้อหานั้นได้หวนกลับไปแสดงภาพชาดกในชุด ๕๕๐ ชาติ แต่ละเรื่องวาดเป็นเหตุการณ์ตอนเดียวอยู่ในกรอบสี่เหลี่ยมจัตุรัส ชาดกทุกเรื่องที่เขียนมีตัวหนังสือกำกับใต้ภาพบอกชื่อชาดกนั้น ๆ

ภาพจิตรกรรมฝาผนังจากนิทานชาดก เรื่อง เนมิราช ณ วัดสุวรรณาราม เป็นงานจิตรกรรมไทยประเพณี ฝีมือหลวงวิจิตร เกษญา (ทองอยู่) สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (รัชกาลที่ ๓)

๓. เนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธประวัติ

ภาพเขียนพระพุทธประวัติในยุคแรกของสมัยกรุงศรีอยุธยาเน้นแสดงตอนที่สำคัญ มีฉากเหตุการณ์เดียว ภาพพระพุทธเจ้าเป็นองค์ประกอบหลักมักเขียนไว้ตรงกึ่งกลาง ประกอบด้วยองค์ประกอบรองเท่าที่จำเป็น การจำกัดรายละเอียดทั้งการแสดงเรื่องราวด้วยเหตุการณ์เพียงคนเดียว ทำให้เข้าใจเรื่องได้ยากอยู่บ้าง จิตรกรรมฝาผนังสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ (พ.ศ. ๒๓๑๐ – ปัจจุบัน) สืบทอดแนวความคิดและการแสดงออกจากจิตรกรรมที่เขียนขึ้นครั้งราชธานีเก่า ภาพเรื่องพระพุทธประวัติดูเหมือนได้พบเห็นบ่อยครั้งกว่าเรื่องทศชาติชาดก บางครั้งพบว่านิยมเขียนคู่กันเรื่องละส่วนของผนัง ผนังด้านหลังพระประธานระหว่างช่องประตูเขียนเรื่องพระพุทธประวัติหรือเรื่องชาดก ส่วนผนังด้านสกัดด้านหน้าพระประธานเนื้อที่ส่วนบนเขียนภาพตอนพญามารผจญ

ภาพจิตรกรรมฝาผนังในอุโบสถวัดคูสิดาราม เป็นจิตรกรรมไทยประเพณี ศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (รัชกาลที่ ๑) เป็นภาพพุทธประวัติตอนมารผจญ

วัฒนธรรมคันทันกรแสดงออก

วัฒนธรรมด้านการแสดงออกหมายถึง การสร้างสรรค์งานจิตรกรรมไทยที่แสดงวิธีการสร้างสรรค์ในรูปแบบต่างๆ ดังนี้

๑. งานจิตรกรรมไทยโบราณ

งานจิตรกรรมไทยโบราณมักเป็นงานที่เขียนตามผนังโบสถ์ วิหาร หรือระเบียงรอบโบสถ์ เป็นเรื่องเกี่ยวกับพุทธประวัติ ธรรมเกียรติ์และเรื่องในชาดกต่างๆ ภาพเหล่านี้เขียนด้วยลักษณะวิธีแบบเดียวกัน คือ แบบไทย ซึ่งมีลักษณะพิเศษไม่ซ้ำแบบใครในกลุ่มประเทศตะวันออกนี้ การเขียนก็เป็นวิธีโบราณ คือ เขียนด้วยสีฝุ่นผสมกาว จิตรกรรมไทยโบราณที่เริ่มจากงานวาดเขียน คงต้องนับเนื่องถึงภาพวาดลายเส้นหรือภาพวาดระบายสีในสมุดข่อย ภาพจิตรกรรมลายปิดทองรดน้ำและงานมุกประดับที่เป็นประณีตศิลป์ด้วย การแสดงออกในจิตรกรรมไทยโบราณเป็นการแสดงออกแบบมโนคติ ความงามในภาพแบบไทยจึงเป็นความงามคนละอย่างกับของฝรั่งตะวันตก โดยเฉพาะจิตรกรรมปิดทองรดน้ำ หรือลายลงรักปิดทอง ซึ่งมักจะเรียกกันว่า จิตรกรรมเอกรงค์ เนื่องจากคำว่า "เอกรงค์" หมายถึง "สีเดียว" นั่นก็คือสีทองของลวดลาย โดยมีพื้นหลังที่ลงรักเป็นสีดำ ช่วยเน้นให้ลวดลายไทยมีความงามที่เด่นชัด

ลายรดน้ำคู่พระธรรม วัดเชิงหวาย ศิลปะอยุธยา

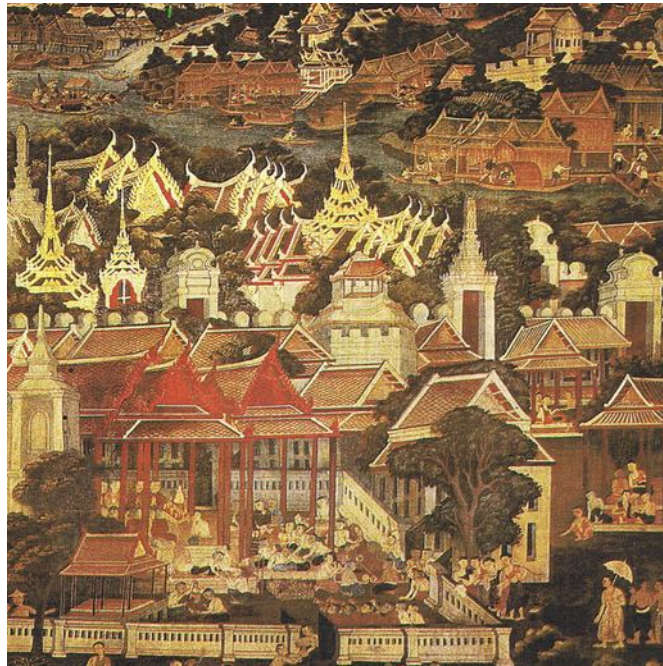
๒. งานจิตรกรรมไทยประเพณีบนฝาผนัง

จิตรกรรมไทยที่เรียกว่าจิตรกรรมฝาผนัง ซึ่งเป็นงานจิตรกรรมประเภทไทยประเพณี ซึ่งนิยมเขียนกันบนผนังโบสถ์ วิหาร หรือ ชุมพรากันั้น การเตรียมผนังตามวิธีแบบโบราณเป็นขั้นตอนสำคัญมากขึ้นตอนหนึ่ง ทั้งนี้เพื่อให้ภาพมีความสวยงามประณีต และมีอายุทนนาน จิตรกรไทยโบราณจึงมีกรรมวิธีในการเตรียมผนังฉาบปูนสำหรับสร้างงานจิตรกรรมไว้เป็นกรณีพิเศษ เมื่อได้ทำตามนี้อย่างครบครันแล้ว พื้นผิวผนังจะแข็งแรงคงทน

ภาพจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถ

ภาพจิตรกรรมฝาผนังเกี่ยวกับพระราชพิธีสิบสองเดือน เป็นงานจิตรกรรมไทยประเพณี
ศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์ (รัชกาลที่ ๔)

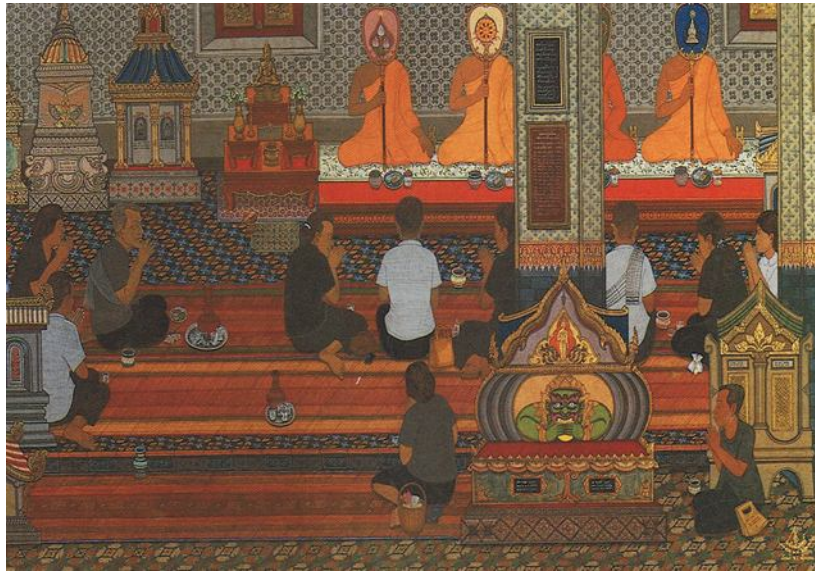
๓. งานจิตรกรรมไทยประเพณีบนพื้นวัสดุเข้กรอบ

เป็นลักษณะการสร้างงานจิตรกรรมที่ได้รับแบบอย่างมาจากตะวันตก ซึ่งแพร่หลาย เข้ามาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์แต่ยังเน้นการอนุรักษ์ลักษณะงานจิตรกรรมไทยประเพณีให้ได้มากที่สุด และปัจจุบันการสร้างงานในลักษณะนี้เป็นที่นิยมกันมาก จิตรกรรมบนพื้นวัสดุเข้กรอบมีลักษณะเฉพาะที่ขึ้นอยู่กับคุณสมบัติของวัสดุที่ใช้สร้างงานจิตรกรรม และยังเป็นการสะดวกในการเคลื่อนย้ายผลงานไปติดตั้งตามที่ต่างๆ ได้สะดวก ที่สำคัญคือวัสดุเข้กรอบช่วยให้ศิลปิน นักศึกษาศิลปะสามารถขนย้ายไปทำงานศิลปะตามที่ต่างๆ นอกสถานที่ได้ด้วยความสะดวก นอกจากนี้จิตรกรรมบนพื้นวัสดุเข้กรอบยังสามารถเลือกใช้นาขนาดต่างๆ ได้ตามความต้องการของผู้สร้างงาน ลักษณะของจิตรกรรมชนิดนี้นิยมใช้พื้นวัสดุที่เป็นสีเหลี่ยมมุมฉาก เช่น สีเหลี่ยมจัตุรัสหรือสีเหลี่ยมผืนผ้า จะมีลักษณะอย่างอื่นบ้างก็คงขึ้นอยู่กับความต้องการของศิลปินเอง

ชื่อภาพ "สัมมาทิฐิ" เทคนิคสีฝุ่น ผลงานของ อังคาร กัลยาณพงศ์

งานจิตรกรรมไทยประเพณี บนพื้นวัสดุเข้ากรอบ ขนาด 175 X 340 ซม.
ที่ใช้ความคิดและจินตนาการของศิลปิน

ชื่อภาพ "อวมงคล" เทคนิคสีฝุ่น ผลงานของ เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ ซึ่งพยายามอนุรักษ์
งานจิตรกรรมแนวประเพณี มิให้เสื่อมสลาย

๔. งานจิตรกรรมไทยพัฒนาใหม่

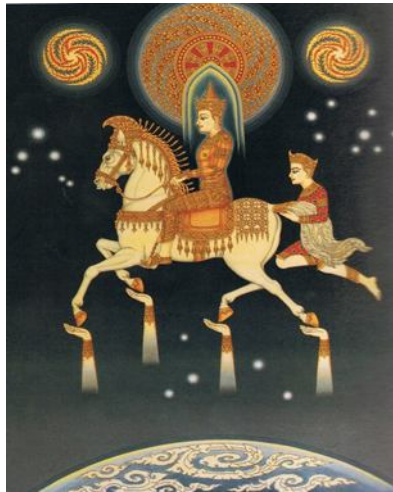
งานจิตรกรรมไทยพัฒนาใหม่ ได้รับอิทธิพลทางแนวคิดมาจากตะวันตก ที่มุ่งแสดงออกทางความคิด จินตนาการ และความรู้สึกภายในของศิลปิน โดยนำรูปแบบหรือลักษณะเด่นของจิตรกรรมไทย ได้แก่ ลวดลายต่างๆ หรือการลงรักปิดทอง มาแฝงอยู่ในจิตรกรรม ทำให้ผลงานมีความแปลกใหม่ และยังเป็นการอนุรักษ์ความงามของงานจิตรกรรมไทยอีกด้วย

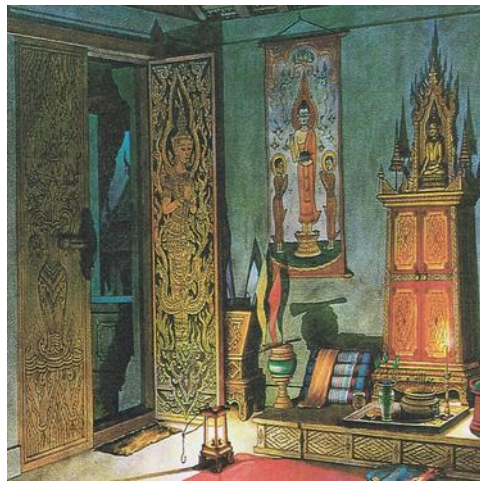
ชื่อภาพ "รูปทรงของแสงบนพื้นที่ของเงา"

เทคนิค สีอะคริลิก ผลงานของ ปรีชา เถาทอง

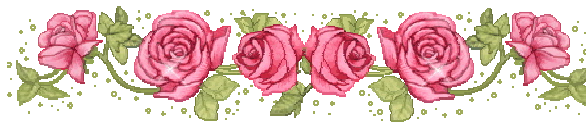
เป็นงานจิตรกรรมไทย พัฒนาใหม่ที่ให้คุณค่าทางความงามและความคิดเป็นอย่างดียิ่ง

ชื่อภาพ "มหาภิเนษกรรมณี" เทคนิค สีน้ำมัน
ผลงานของ ช่าง มุลทิณีจ ที่นำรูปแบบลวดลายและเรื่องราวแบบไทย มาสร้างสรรค์ ด้วยเทคนิคสีน้ำมัน

ชื่อภาพ "ความสงบ" ผลงานของสุรสิทธิ์ เสาว์คง เป็นผลงานที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับคตินิยมทางพุทธศาสนาเน้นความงามของแสงและเงาที่งดงาม และบรรยากาศความเป็นไทย

แหล่งข้อมูลวิดีโอเพิ่มเติม

- [1] <http://www.youtube.com/watch?v=c9Cb2fGMhTU> ทศศิลป์ไทย
- [2] <http://www.youtube.com/watch?v=UukBRgq7Mcs> งานจิตรกรรมไทย
- [3] <http://www.youtube.com/watch?v=CELYC-X-2Gw> งานจิตรกรรมฝาผนัง

